

till tro

Inför vår herre är vi alla smålänningar. Ett talesätt som tar fasta i den småländska envetenheten. Man skall klara sig själv och vara trygg i sin hembygd. Vara en redig människa.

Det småländska landskapet mot Blekinge och Kalmar län och runt Växjö, präglas av de många små samhällena. Små samhällen med idoga och företagsamma människor. Det är ett småindustri- och lantbruksfolk. Glasbruken i öster är kända över vida bygder. Järnbruken med stånghammare och gjuterier finns fortfarande kvar som samhällen med delvis bevarad inriktning. Bruksandan präglar detta Småland där folkbildning, nykterhetsrörelse och gudsfruktan går hand i hand. Samtidigt är släktskap och förankringen i jord och skog en viktig del av självkänslan. Kontakterna med alla utflyttade är stark och därav kommer också kunskap om omvärlden tillbaka.

Känslan för den egna kyrkan och församlingen präglas av denna bygdekänsla. Många är de exempel på offervilja och personligt engagemang som fortfarande stärker banden mellan kyrka och bygd. Att leva i gränsbygd har skapat en naturlig mistro mot överhet och Dackeandan finns fortfarande. Av detta kommer förstås viljan att hjälpa andra. Den som upplevt försakelse och till och med armod, känner för andra i nöd. Hjälpssamhet och att bry sig om är självklarhet.

Församlingarna formas utifrån människornas självsyn. Att tillhöra är också att delta. Inför vår herre är alla smålänningar.

+ Jon-Olof
Biskop i Växjö stift

Svenska kyrkan
VÄXJÖ STIFT

Svenska kyrkan
VÄXJÖ STIFT

Öppettider:

Sommartid är flertalet av kyrkorna öppna dagligen för besökare. I några av dem finns även möjlighet till guidning samt servering. Öppettiderna kan dock variera beroende av personalens arbetstider och möjligheter att finnas tillgängliga. Om du vill vara riktigt säker på att kyrkan du önskar besöka är öppen, kontakta personalen i förväg.

För mer information besök gärna:

www.svenskakyrkan.se/vaxjostift

www.kulturparkensmaland.se

www.kyrktorget.se

www.kyrkokartan.se

Välkomna!

Växjö stifts kyrkor

-från Alvestabygd till Åseda

Svenska kyrkan
VÄXJÖ STIFT

Utvändigt måleri

Idag är vi vana vid vita putsade kyrkor men troligtvis har flera av dem varit färgglada och bemålade genom historien, enligt sin tids tycke och smak. På flera kyrkor kan man dock se rester eller rekonstruktioner av äldre måleri och därigenom få en glimt av hur de en gång kan ha sett ut.

Under 1500- talets slut eller 1600- talets början fick flera kyrkor vackra utvändiga och invändiga målningar. Alvesta kyrka dekorerades utvändigt med en bård i engelskt rött under takfoten, bestående av en så kallad akantusslinga, halvcirklar och hängande droppformade treklöver. Även fönster och sydportal har varit inramade av målerier. En liknande bård har funnits på Lekaryds kyrka vilket man kan se än idag på nordsidan.

På Blådinge kyrka finns rester av ett äldre utvändigt måleri, med växtrankor och draperier i röda nyanser, under takfoten. Inne i kyrkan finns också ett vackert måleri, från bland annat 1600- talet, delvis framtagen på ett par ställen.

I Alvesta målades den äldsta bården över och istället målades en bård, liknande den äldsta fast större. En snarlik dekor finns på Bergunda kyrka utanför Växjö. Samtida med denna yngre bård på Alvesta kyrka är de idag övermålade resterna av en ramlinje, på norra sidan, bestående av en enkelt utförd växtornamentik med blad och blomma. Vad som har varit inramat är okänt. Kanske fanns här en bild eller en text? Dolt på långhusväggen i öster, på korets vind, finns två målade heraldiska lejon samt en kungakrona som var synliga utifrån innan koret byggdes på 1700- talet. Under sommaren 2012, i samband med utvändiga putsarbeten, hittade konservatorerna fragmentariska färgrester på långhusets södra sida som var helt okända sedan tidigare. Motivet tolkades som en bevingad ängel i större format. Datering på detta måleri är okänt.

Under 1700- talets andra hälft målades grå kvadrar på Alvesta kyrkas hörn och fönster samtidigt som putsen troligtvis hade en rosa ton. Sedan 1982 är Nottebäcks kyrka målad i en rosa ton, samma som när kyrkan uppfördes, vilket framför allt framträder när det regnar. Även Moheda kyrka var under 1600- talet färgad röd eller laxrosa, med visst dekorativt måleri. Idag är det framför allt Växjö domkyrka som sticker ut i den annars så vita skaran av kyrkor i stiftet.

Tegnér-lador

Den stora, vita nyklassicistiska kyrkan med sitt lanterninprydda torn är ett karaktäristiskt inslag i den småländska landskapsbilden.

En kunglig förordning från 1776 medförde att Överintendentsämbetet skulle granska alla ritningar på "Publique Byggnader", vilket ofta innebar att ämbetets arkitekter ritade kyrkorna. Nyklassicismen färgades av upplysningstidens förnuftstro och antikkyrkan och Överintendentsämbetet blev ett slags garant för att antikens harmoniska mått- och proportionsförhållanden tillämpades på alla offentliga byggnader. Kyrkorna har i allmänhet ett tunnvalvt innertak, stora fönster, vita eller ljusa väggar såväl in- som utvändigt och en sparsam, stram utsmyckning. Under perioden 1760- 1860 byggdes det cirka 800 kyrkor av detta slag i Sverige.

Den som framför allt fått sitt namn förknippat med kyrkorna i Växjö stift är Esaias Tegnér, biskop mellan 1824-46. Tegnérkyrkan eller Tegnér-ladan har blivit ett samlingsbegrepp för denna grupp kyrkor, även om Tegnér inte hade något med kyrkostilens uppkomst att göra, den fanns långt före hans tid. Däremot välkomnade han det nya, som svarade mot hans klassiska bildningsideal, och var både initiativtagare och drivande i stiftet när det gällde att riva det gamla och istället bygga nytt. Tegnér dirigerades inte bara av praktiska önskemål utan även av ideologisk övertygelse där de medeltida kyrkornas mörka och rikt smyckade rum ansågs befästa gammal vidskepelse och övertro medan empirekyrkan, som med sin stora, ljusa och lugna predikosal innebar en helt ny form av kyrklig arkitektur, motsvarade de nya idealen om ljus och klarhet. Symbolspråket i kyrkan skulle vara reducerat till ett minimum och inga onödiga utsmyckningar fick förvilla ögat och störa åhörarnas koncentration på det talade, uppfostrande ordet. Kyrkorummet skulle återspegla prästens funktion som folkbildare och representant för statsmakten. Upplysningstidens estetik och liturgi med betoning på predikoverksamheten var mycket tydlig. Almudsryd, Nottebäck och Hjortsberga kyrka är tre exempel på Tegnérkyrkor.

Inredningen från 1600- talet och början av 1700- talet präglades till stor del av renässansen eller barocken. Det var även nu som kyrkorna försågs med fasta bänkar. Karakteristiskt för barocken var att det skulle vara dramatiskt, tungt, pampigt och med mycket kontraster. Härlov tillhör en av länets bäst bevarade barockkyrkor med prunkande inredning. Även Alvesta senmedeltida kyrka, från 1500- talets början, har en mycket väl sammanhållen renässans- och barockinteriör.

Vid 1700- talets senare del var fortfarande nästan alla kyrkorna av medeltida ursprung och flera av dem i trä men nu startade ett omfattande kyrkobyggnande där många av de gamla kyrkorna revs eller byggdes om i sten. Moderniseringsvägen resulterade i nya stora och ljusa salskyrkor i nyklassicistisk, nygotisk eller empirestil där inga onödiga utsmyckningar skulle finnas. Nybyggnationerna skulle även skapa kyrkorum för den snabbt ökande befolkningen. Förebild för nyklassicismen var antikens ideal med enkelhet, symmetri och harmoni medan den nygotiska stilen framhäver medeltidens arkitektur. Träkyrorna Ekeberga, Herråkra och Härlunda är kyrkor från den här tiden.

1900- talet var kyrkorestaureringarnas men även nybyggnationens tid med stora förändringar av kyrkorummens inredning och funktion men även återställande till ett mer ursprungligt kyrkorum.

Historik

De äldsta stenkyrkorna i Växjö stift, som ofta sägs ersätta en träkyrka, började byggas vid 1100- talets mitt. De kallas för romanska kyrkor och hade långhus och ett smalare kor, ofta med en rund absid. Romanska absidkyrkor i sten har tolkats som manifestationer av en lokal aristokrati där personen, som bekostade sockenkyrkan, patronus, gavs rätten att utse präst. Denna företeelse levde kvar ända in på 1900- talet.

Från 1200- talets mitt och framåt skedde en stilförändring av kyrkornas inredning till gotisk stil, vilket bland annat speglas av triumfkrucifixen där 1100- talets triumferande och krönte Kristus nu istället ersattes av en plågad och lidande människoson. Granhult, som är landets äldsta bevarade träkyrka, är uppförd på 1220- talet.

Växjö stifts kyrkor -från Alvestabygd till Åseda

1. Mistelås Den reveterade träkyrkan från 1723 ligger vackert placerad på en liten höjd i landskapet. Korets fönster har fyra vackra glasmålningar. En av glasmålningarna föreställer kyrkan och klockstapeln på kyrkogården.

2. Slätthög Den målade triangeln med Gudsöga, strålsol och moln är ursprunglig, från när den nyklassicistiska kyrkan byggdes 1841-42. Kyrkan pryds idag av flera verk signerade Eva Spångberg, som tillsammans speglar hennes konstnärliga livsgärning.

3. Moheda En stiglucka välkomnar dig in på kyrkogården till den i grunden tidigmedeltida kyrkan. Tornet och sadeltaket ger kyrkan ett nästan nationalromantiskt klosterliknande utseende som tillkom när kyrkan byggdes om 1914. Kyrkorummets väggmålningar och stjärnvalv från 1400-talet ger ett senmedeltida intryck.

4. Kvenneberga kapell Den gamla medeltida träkyrkan revs 1841 när Hjortsberga kyrka stod klar. Vid arkeologiska undersökningar på 1980-talet fann man den gamla kyrkans grundstenar och kapellet, som invigdes 1983, står på samma grund och har samma mått som den gamla medeltidskyrkan.

5. Härlöv Kyrkan, som byggdes 1695, är en av länets bäst bevarade barockkyrkor och känd som en så kallad offer- och Mariakyrka. Här finns en prunkande inredning och utsmyckning med tak- och väggmålningar, bland annat Marias sju svärd i sakristian.

6. Hjortsberga Den nyklassicistiska kyrkan uppfördes 1838-40 på samma plats som den äldre medeltida träkyrkan. I kyrkan finns flera vackra begravningsvapen från 1700-talet bevarade.

7. Lekaryd Den senmedeltida stenkyrkan har fragment av utvändiga målningar som liknar dem på Alvesta kyrka. I den ursprungliga fönsteröppningen i söder finns glasmålningen "Sädd" av Sven Joann som även designat kormattan "Skörd".

8. Skogskyrkan Arkitekt Anders Berglund gjorde ritningarna till kyrkan som byggdes 1967. Glasmålningen "Korsets vision", av konstnären Sven Joann, i korfönstret visar livets seger över det förgångliga.

barockinteriör. Färgstarka kalkmålningar i renässansstil dominerar kyrkorummet men det finns även en rekonstruerad akantusbård under takfoten utvändigt.

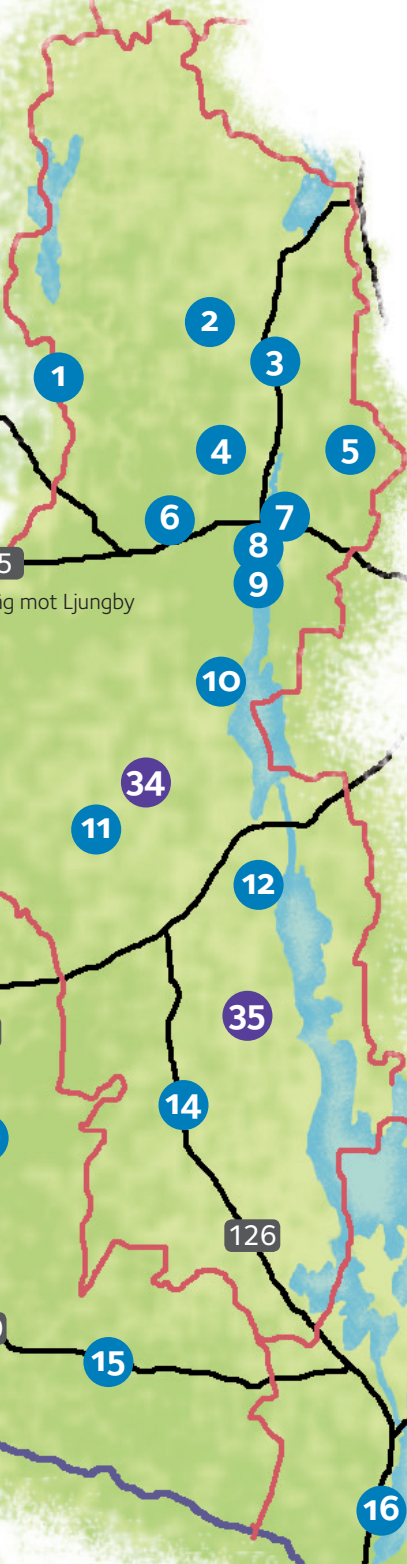
10. Blädinge På 1800-talet utökades den i grunden medeltida stenkyrkan. Kyrkans medeltida stendopfont, som dateras till 1100-talets mitt, har en huggen runinskrift på mellandelen. I kyrkan finns vackert måleri från 1600-talet bevarat.

11. Vislanda Dopfunten i mässing är ritad 1938 av arkitekt Einar Lundberg, Stockholm och utförd av kopparslagare Fritjof Andersson med söner i Vislanda. I korfönstret, på den nyklassicistiska kyrkan från 1794, finns en Kristusbild i färgat glas från 1902.

12. Skatelöv Den nyklassicistiska kyrkan uppfördes 1820-21 efter ritningar av Axel Almfelt. I kyrkan finns en runinristad kvadersten från 1100-talet där man kan läsa: "Bose täljde denna kyrka. Bose täljde stenen till Skatelövsbornas kyrka."

0 10 20 30 km

13. Virestad Altartavlan, målad av Virestadssonen Pehr Hörberg år 1800, sägs vara Nordens största. Hela korväggen fylls av målningen där även dörren till sakristian ingår. Hörberg finns med på tavlan iförd svart kalott men även hans far och bror som var organist i Virestad. Kyrkan stod färdig år 1800 och präglas av den tidens enkla nyklassicism.

14. Västra Torsås Läktarorgelns vackra och rikt utformade barockfasad, med bland annat tre mindre och två större basunblåsande putti, från 1700-talet, stod från början i den gamla kyrkan men flyttades när den nya kyrkan stod färdig 1872.

15. Härlunda Den, ursprungligen senmedeltida, spånklädda träkyrkan av liggande timmer byggdes om kraftigt år 1822 i nyklassicistisk stil. På långhusets södra väg hänger ett färgstarkt krucifix tillverkat och skänkt till kyrkan av konstnären Hjalmar Råstorp, född och uppvuxen i Långasjömåla i Härlunda socken.

16. Almundstorp Den nyklassicistiska stil och liturgi som dominerade tiden för när kyrkan uppfördes 1829-30 präglar än idag kyrkorummet, exempelvis genom den vackert dekorerade altarpredikstolen och orgelfasaden.

17. Urshult Korväggens fantastiska målningar från 1891 av Ludvig Frid, med drag av nyrenässans, gör det annars nyklassicistiska kyrkorummet, som invigdes 1812, till ett av länets mest spektakulära. Kyrkan är samtidigt en av länets största landsortskyrkor.

18. Väckelsång Kyrkan uppvisar flera spåra av monarkins närvaro. När kyrkan uppfördes fick man besök av kronprins Oscar som även lade en bygsten till kyrkan. Till minne av detta finns en inmurad förgylld kungakrona på svart botten på långhusets sydöstra gavel. På en svart bärd under altartavlans ram kan man läsa att tavlan, målad av Kapten Salomon Andersson 1829, är "Gifvet af HKH Oscar Sveriges och Norrrikes kronprins 1829".

19. Tingsås När dagens kyrka uppfördes 1854 var det den tredje på samma plats. Flera äldre inventarier finns samlade i ett museum över sakristian. I koret, vid den moderna dopfunten i sandsten från 1931 av skulptör Arthur Sandin, står kandelabrar från 1953 i förgylt trä av bildhuggaren Allan Jäderås, Tingsryd och ett vackert dopträd med dopänglar i glas.

20. Södra Sandsjö Äldre gravvårdar, grindar och dekorativa utsmyckningar på kyrkogården präglas av ett mycket skickligt smidesarbete vilket kopplas till Ormo järnbruk. Nästan hela korväggen, i den nyklassicistiska kyrkan från 1836-37, täcks av ett kalkmåleri utfört av målarmästaren Carl Strömberg, Karlshamn som utvandrade till Amerika 1854.

21. Älmeboda Arkitekt Ludvig Hedin utförde ritningarna till den stora treskeppiga stenkyrkan som stod klar år 1876. Hedin ritade även den fasta inredningen och orgelfasaden. Den stora och färgrika altartavlan, som föreställer den sista nattvarden, är målad av Ludvig Frid 1892.

22. Linneryd Mellan 1797-98 uppfördes denna nyklassicistiska kyrka väster om den gamla. I kyrkan finns ett votivskepp vilket är ett ovanligt inslag i Kronobergs läns kyrkor. Längst ner i kyrkorummet finns en utdragbar så kallad kyrktagningsbänk. Här skulle alla kvinnor som precis hade fött barn knäböja innan de fick gå in i kyrkan.

23. Ljuder Orgelns historia är något osäker men troligtvis byggdes den redan 1856. Orgelfasaden ritades av Johannes Magnusson och orgelverket byggdes av den kände orgelbyggaren C.A. Johansson. Detta var hans första egna orgelbygge. Den nuvarande kyrkan, som präglas av vackra grisallemålningar av Carl Strömberg, uppfördes 1842-44.

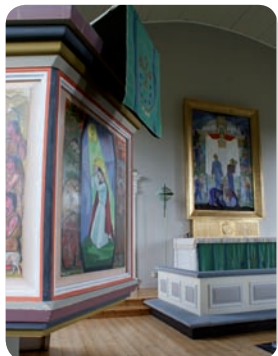

24. Hovmantorp När den vackra och ljusa korskyrkan, i nyklassicistisk stil, uppfördes på en ny plats i samhället 1847 övergavs den medeltida kyrkan som blev ödekyrkogård. I kyrkan kan man se en skickligt utförd så kallad grisallemålning som föreställer två romerska män iförda toga.

25. Lessebo Arkitekt Bent Jörgen Jörgensen utförde ritningarna till kyrkan som byggdes 1960. Den tidstypiska inredningen är i obehandlad furu. Att kyrkan ligger i glasriket avspeglas tydligt i kyrkorummet bland annat genom det färgstarka glasfönstret i kyrkans långhus av glaskonstnären Erik Höglund, Boda.

26. Ekeberga Över kyrkporten, på den nyklassicistiska träkyrkan från 1826, finns ett släpputsat malteserkors, det vill säga ett likarmat åttauddigt kors där armarna består av spjutspetsar vilka möts i centrum. De åtta uddarna sägs symbolisera de åtta riddarliga dygderna eller de åtta saligprisningarna i Jesu bergspredikan.

27. Herråkra Blickfång i den nyklassicistiska träkyrkan, som invigdes 1820, är predikstolen, bemålad av Torsten Hjelm, och altartavlan av David Ralson. Båda dessa färgstarka konstverk tillkom vid den renovering som genomfördes 1954.

28. Lenhovda Den nya kyrkan, som stod klar 1843, präglas av nyklassicismens enkelhet och symmetri, men har vissa inslag av andra stilinfluenser. Redan 1896 ersattes altarets kors med den gamla kyrkans altarpussats i senbarock från 1748 av Peter Segervall, Växjö.

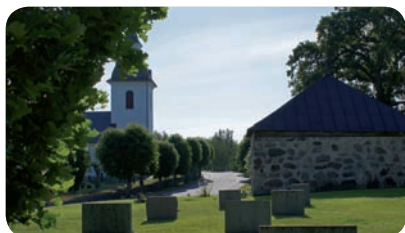

biskop Esaias Tegnér och Kungliga majestäts beslut om rivning. Här kan man uppleva ett rikt väggmåleri av bland annat Johan Christian Zschotzsch från 1753.

30. Nottebäck Detta är en av få nyklassicistiska kyrkor som inte genomgått omfattande ombyggnationer och andas därför ännu sträng harmoni och stilrenhet, helt i Tegnérns anda. Kyrkan målades utvändigt i rosa 1982 efter att rester av denna nyans påträffats i underliggande lager av kalkavfärgningen.

31. Åseda Sitt nuvarande utseende fick kyrkan under 1700-talet men sakristian är troligtvis från slutet av 1100-talet eller tidigt 1200-tal. På läktarbarriären finns vackra dekorationsmålningar, illustrationer till kända psalmer, utförda 1938 av konstnär Torsten Hjelm.

33. Fröseke kapell Redan 1908 påtalade frösekeborna att det var långt till kyrkan i Älgshult och att man önskade en egen kyrka på orten. År 1939 invigdes träkapellet efter arkitekt Paul Bobergs ritningar.

Andra besöks- och sevärda kapell och kyrkplatser:

- 34. Vislanda gamla kyrkogård
- 35. Torsås kapell
- 36. Hvaeas ödekyrkogård
- 37. Väckelsångs gamla kyrkogård
- 38. Ebbalycke begravningsplats
- 39. Timmermannens kapell
- 40. Älmeboda gamla kyrka
- 41. Skruvs kapell
- 42. Lessebo kapell
- 43. Nytorpet kapell i Åseda